

CLAUDIU GROZA

Kritikusi tízparancsolat (Szélsőségesen szubjektív kiáltvány)

I.

Úgy fél évvel ezelőtt találkoztam egy barátommal, egy pályáját kezdő költővel. Csodás nyári délután volt, barátom pedig öröm és aggodalom közt tétovázva egy irodalmi folyóiratot szorongatott a hóna alatt, abban egy recenziót a kötetéről. Szó szót követett, és végül megkért, fordítsam le neki a kritikát. A papírlapon neologizmusok kavargtak, szinonimák öklelték egymást, lompos farkú modorosságok sündörögtek. Röviden és velősen: igazi Bábel. Az olvasás végeztével az ember kimerültnek, kábának érezte magát, és úgy nézett a környezetében lévőkre, mintha testet öltött DEX-ek lennének, komoran és cinikusan, és máris gúnyolódásra készen, ha csak nyomokban is felfedezné az akadémikus szellem legártatlanabb és legtisztességesebb jelenéseit. Hidegrázásom múltán hársányan kacagtam. Csakhogy megkönnyebbüljek.

II.

Nem hiszek a szívélyes, a homályos, a száraz, a komor, az arrogáns, a modoros, a kioktató kritikában, amely a sarokba térdepeltet. Éppúgy nem hiszek a hivalkodó, magamutogató, önelégült, elitista, csendőrpertus (elnézést a barbarizmusért), a technicista, a frusztrált kritikában sem, amelyben a diadalmas, lelkiismeretes és fád neologizmusok fakérge alatt rémséges és titokzatos fenyegetés rejlik. Túlságosan is hasonlít az efféle kritika ahhoz a könyvtármélyen, verejtékezve írt, alázatos és göthös papneveldei dolgozathoz, amellyel holmi köznyös oktató jóindulatát akarják magukra vonni a nebulók. A kritikusi beszédmódban (a tudósítóiiban, ha úgy tetszik) hitem szerint ugyanannyi metaforának kellene lennie, mint az általa értelmezett prózában vagy költeményben. (A védbeszéd kedvéért túlzok, nyilván.)

III.

Egyesek fogcsikorgatása, zörömbölése az alkalmanként szemem elé kerülő cikkekben arra késztet, hogy úgy gondoljak szerzőikre, mint holmi fortélyos szófa-

csarókra: azokra a koszos, foltos és kikopott könyökű kezelábasban sündörgő, svájcisapkás alakokra, akik kinkeservesen táncikálnak a nevenincs vasalkatrészek között. (Még vazelin-szagot is orrontok.)

IV.

Véleményem szerint a kritikus: *causeur*. Párbeszédképes, ám diszkrét egyén, aki fesztelenül beszél franciául, anélkül, hogy elfelejtené ősi nyelve zamatos szavait (tudják, melyikét!). Egy olyan egyén, akiből látszólag hiányzik a szenvedély, akinek nincsenek előítéletei, aki egy doktori értekezés közben, ugyanabban a szikár előadói hangnemben elmond egy disznó viccet. Egy olyan egyén, aki élményeit csak a meghitt otthonosság félhomályában éli ki.

V.

Bizonyos fajta alkati „vadság”, valamint a szakmai tapasztalat fémjelzi kritikusi módszeremet. Mindenekelőtt színháztudományi kiképzésem. Az állandó kapcsolat egy rendkívül dinamikus és az irodalomhoz képest az irányzatoktól vagy kánonoktól sokkalta függetlenebb, egy összetett művészettel, amelyben többfajta kifejezőmód található, és amely megadta nekem (vagy megkövetelte tőlem) a mobilitást, az éleslátást, az érzékenységet, és ezeken felül a játékos szellemet. Színházi krónikásként én magam is akarva-akaratlanul komédiás vagyok. Tudósításum színekkel, gesztusokkal, hangokkal szembesülve születik. Ahhoz, hogy egy előadás életképes legyen – és ne feledjük, az előadás mindig, de mindig *történik* – részvétel, érzékenység, életerő szükséges. Mondjuk, ha zakóban megyek be egy előadásra, harlekin-ruhában kell kijönnöm onnan. A legobjektívabb kritikát ebben a ruhában fogom megírni.

VI.

A második tapasztalat, amely kialakította beszédmódom öntőformáját, a napi sajtóban végzett munkám volt. Háládatlan szerep ez egy kritikusnak egy mindentudó újságírókkal teli országban. Az örökös harc a főszerkesztőkkel, a sajtófelügyelettel, a korrektorokkal és a tördelőkkel megtanított, hogy röviden, világosan fogalmazzak, meggyőző, ironikus, pikáns, metaforikus, *természetes* legyenek. Úgy írjak egy előadásról, mintha csak kávéházban mesélnék róla. (Nincs ebben semmi lekicsinylés vagy megaláz-

Román irodalmi mozaik – bemutatkozik a Tribuna

A Tribuna Kolozsváron jelenik meg kéthetente, a Kolozsvári Városi Tanács lapja, amelyet a teljes román nyelvterületen terjesztenek. A múlt évben a Magyar Napló szerzőit is bemutatta több számában. A két szerkesztőség közötti együttműködés eredményeként 2005. október 25–26-án a Tribuna munkatársai közül Ovidiu Petca és Ștefan Manasia Budapestre látogatott. Mostani összeállításunkat Kenéz Ferenc válogatta először a Tribuna szerzőinek műveiből. Számunkat Ovidiu Petca műveivel illusztráltuk.